

השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית

מירה משה

מעמדה וסמכויותיה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו כרשות רגולטורית נקבעו בחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו התש"ן-1990.¹ אלא שבצד הפעילות התחקית, המעגנת את מעמד הרשות כרשות רגולטורית, מתקיימת פעילות פרלמנטרית המבקרת את הרגולציה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. מחקר זה מתמקד באיתור מאפייני התמיכה/ביקורת של השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית בתקופה שבין נובמבר 2003 לנובמבר 2004, עשור לפעילותו של השידור המסחרי וערב היציאה למכרז חדש להפעלת ערוץ 2.

בעקבות מחקר זה התבררו הדברים הבאים: כרוניקת ההתנהלות של השיח הפרלמנטרי הושפעה מאוד מתוכני שידור חדשותיים יוצאי דופן אך התמקדה בעיקר בהיבטים החוקיים של הפעלת הטלוויזיה המסחרית והמכרז לערוץ 2; בשיח הפרלמנטרי בולטים היסודות הביקורתיים אולם נמצא גם יסוד תומך חזק; הביקורת הגיעה בעיקר מסיעות האופוזיציה, ולרוב במהלך דיוני הצעות חוק בנושא ההסדרה החוקית של הטלוויזיה המסחרית; התמיכה הגיעה בעיקר מסיעות שכיהנו בממשלה ושנטו לתמוך ברגולציה במהלך דיונים של הצעות חוק בנושא ההסדרה החוקית והחברתית של הטלוויזיה המסחרית.

* ד"ר מירה משה היא מרצה במחלקה הרב תחומית במדעי החברה והרוח במכללת אריאל בשומרון ובמחלקה למדעי המדינה באוניברסיטת בר-אילן. דואר אלקטרוני: moshems@biu.013.net.il

** מחקר זה בוצע בעזרת מלגה מתוכנית המלגות של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו לעידוד מחקרים בתחום התקשורת על שם זבולון המר.

המדינה כרגולטור תקשורת

נקודת המוצא לעיסוק בשיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית היא הגדרת המדינה כחידה היסטורית וטריטוריאלית; יחידה המשמשת כסוכן היסטורי להגדרת היצירה החברתית, כסוכן פוליטי של מערכת קבלת החלטות מוסדית וכסוכן פונקציונלי של ארגונים בירוקרטיים (Melucci, 1996). השלטון מגלם את עצם מהותה של המדינה. אולם מזה זמן ניכרת מגמה ברורה של היחלשות המדינה וערעור מעמדה (Strange, 1994). תהליכי צמיחה של כלכלה גלובלית, כמו גם פעילות האיחוד האירופי המשותף שינו באופן ניכר את דמותה של מדינת הלאום ההיסטורית (Lepsius, 1994). השינויים שאנו עדים להם באופן ארגונים של גופי ממסד בענף התקשורת תומכים גם הם באסכולת היחלשות המדינה. האתגר הדומיננטי של זמינות טכנולוגיות תקשורת זולות יותר אפשר דה־צנטרליזציה, הפרטה, גידול במספר לווייני התקשורת וסיום עידן של מדיניות תקשורתית לאומית קוהרנטית (Siune, McQuail & Truetzschler, 1992). היינו בעקבות ייצור והפצה של טכנולוגיות חדשות עברה התקשורת האלקטרונית תהליכי שינוי מהירים (Laqueur, 1984). התפתחות זו (התלויה בגורמים פוליטיים, חברתיים, תרבותיים, כלכליים, טכנולוגיים ואחרים) (Hoffmann–Riem, 1996) הביאה לידי כך שהמדינה, אשר לפני נהנתה מפחות זכויות, נעה בשנות השמונים והתשעים למרכז הבמה הציבורית והפוליטית (Ithiel de Sola, 1983). אולם ההתפתחות הטכנולוגית המהירה של המדיה ההמונית גרמה לכך שהפעילות התחקית בנושאי המדיה אינה מתנהלת באטיות וביציבות אלא בגלים ובקפיצות (Brenner & Rivers, 1982). התוצאה היא קריאת תיגר על תפיסת הרגולציה ההיסטורית כי ספקטרום התדרים (רצף הקרניים האלקטרומגנטיות המאפשרות שידורי רדיו וטלוויזיה, תקשורת לוויינים ותקשורת דרך סיבים אופטיים) הוא משאב ציבורי במחסור, וכי בהיעדר רגולציה מדינתית, ייווצר כאוס, שכן אי־אפשר יהיה להגיע לכלל הסכמה בדבר הקצאת תדרים. קריאות תיגר אלו ערערו את בסיס ההצדקה לוויסות השימוש בתדרים ולמניעתם מגורמים לא רצויים מבחינה חברתית (Owen, 1982). נוסף על כך, הן מעידות על חששות מהיחלשות חוסנו של חופש הביטוי כבסיס לסולידריות חברתית (Cohen & Gleason, 1990), מדה־רגולציה תקשורתית מוחלטת (Bazelon, 1982), מאובדן שליטה ופיקוח על אמצעי התקשורת, ועוד. קריאות התיגר על תפיסת הרגולציה ההיסטורית והשלכותיהן הן גם הבסיס למחקר זה.

הנחת המחקר

הנחת העבודה של המחקר היא כי המשך שמירת האינטרס הציבורי בתחום הסדרת השידורים חייב להיות מגובה בתמיכה פרלמנטרית ברורה ומוצהרת. הנחה זו מעוגנת ברוח הגישה הפוקויאנית (Foucaulian) כי השיח התחקיתי-מוסדי מפרש ומניח מראש דרגת הזדהות גבוהה או שותפות פעילה עם ערכי המוסד ועם כוונותיהם של חברי המוסד. כמו כן, אומצה קביעתו של מייקל שדסון, כי תקשורת פוליטית שמתנהלת בהקשרים מדינתיים היא בעלת השפעה מקיפה יותר, שכן זו הזירה שבה מתקבלות ההחלטות החשובות ביותר בנוגע לחיי האוכלוסייה (Schudson, 1997).

השערת המחקר

השערת המחקר היא כי התקיימה ומתקיימת פעילות פרלמנטרית ענפה, המכרסמת ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית. על בסיס השערה זו נוסחה שאלת המחקר הבאה: האם, ובאיזו מידה, תומך השיח הפרלמנטרי ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית ובאיזו מידה?

אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כללה את כל דיוני הכנסת שעסקו במישרין ו/או בעקיפין ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית (כפי שפורסמו באתר האינטרנט של כנסת ישראל: <http://www.knesset.gov.il/index.html>) בתקופה שבין נובמבר 2003 לנובמבר 2004. הבחירה בפרק זמן זה למחקר הייתה בשל מלאות עשור לשידור המסחרי בישראל וערב היציאה למכרז חדש להפעלת ערוץ 2. אתר הכנסת מתעדכן מדי יום ומציג את מגוון הנושאים הנדונים בכנסת ישראל בכל יום נתון.

שיטת המחקר

בדיוני הכנסת שהייתה בהם נגיעה ישירה ו/או עקיפה בטלוויזיה המסחרית אותרו 'יחידות שיח רלוונטיות'. 'יחידת שיח רלוונטית' הוגדרה כרצף מילולי (צירוף מילים, משפט או קבוצת משפטים המזכירים את מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ו/או הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ו/או ערוץ 2 ו/או ערוץ 10) העולה בדיוני הכנסת ומוסר בתמציתיות את עמדת חבר הכנסת בנושא הרגולציה.

כדי לענות על שאלת המחקר, הוגדרו המשתנים הבאים: פרופיל המשתתפים בשיח, פרופיל הדיון והעמדה המוצגת בשיח. להלן תיאור המשתנים:

1. פרופיל המשתתפים בשיח – פרופיל המשתתפים בשיח נבנה על בסיס

מגדר הדובר, מעמד הדובר, השתייכותו המפלגתית של הדובר והשתייכותו הסייעתית של הדובר. להלן ההגדרות האופרטיביות של רכיבי המשתנה: מגדר – השתייכות למין גבר או אישה; מעמד הדובר – השתייכות לאחד או ליותר מבין שישה המעמדים הפרלמנטריים הבאים: חבר כנסת, יושב ראש ועדה, סגן שר, שר, שר תקשורת, יושב ראש הכנסת; השתייכות מפלגתית – השתייכות לאחת מבין עשר המפלגות שהשתתפו בשיח: איחוד לאומי, ברית לאומית דמוקרטית חד"ש-תע"ל, יהדות התורה, יחד והבחירה הדמוקרטית, ליכוד, מפד"ל, עבודה מימד, רשימה ערבית מאוחדת, שינוי ותנועת ש"ס; השתייכות סיעתית – השתייכות לאחת מבין ארבע האפשרויות הבאות: סיעה שכינה בממשלה, סיעה שכינה פרק זמן מסוים בממשלה, סיעה שהשתתפה בקואליציה ללא שרים וסיעה שהשתתפה באופוזיציה.

2. פרופיל הדיון – פרופיל הדיון נבנה על בסיס הקשר הדיון, סוג הדיון, מרכזיות הדיון ותחום ההסדרה. להלן ההגדרות האופרטיביות של רכיבי המשתנה: הקשר הדיון – התדיינות בהקשר של אחד או יותר מבין חמש האפשרויות הבאות: בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו'; בהקשר של 'ערוץ 2'; בהקשר של 'מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו'; בהקשר של 'ערוץ 2 וערוץ 10'; ובהקשר של 'ערוץ 10'; סוג הדיון – התדיינות באחד מבין שלושה סוגי הדיון הבאים: הצעות חוק, שאילתות ותשובות, הצעה לסדר היום. מרכזיות הדיון – התדיינות באחת מבין שלוש הרמות הבאות: דיונים שעיקרם הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית; דיונים שהתקיים בהם דיון גם בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית; דיונים שאזכרה בהם הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית באופן מינורי. תחום ההסדרה – התדיינות באחד או יותר מבין ארבעה תחומי ההסדרה הבאים: הסדרה חוקית, הסדרה חברתית/תרבותית, הסדרה ניהולית והסדרה כלכלית.

3. העמדה המוצגת בשיח – משתנה זה נבנה באמצעות קידוד עמדתו של הדובר באופן הבא: כאשר עמדת הדובר שהוצגה ביחידת השיח הייתה ביקורתית עד ביקורתית מאוד ביחס לרגולציה, קודד המשתנה באמצעות הספרה 1. כאשר עמדת הדובר שהוצגה ביחידת השיח הייתה ניטרלית ביחס לרגולציה, קודד המשתנה באמצעות הספרה 2. כאשר עמדת הדובר שהוצגה ביחידת השיח הייתה תומכת עד תומכת מאוד ברגולציה, קודד המשתנה באמצעות הספרה 3. המחקר התבסס על ניתוחים סטטיסטיים (באמצעות תוכנת spss) של כל פריטי המידע שנאספו.

ממצאים

ניתוח השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית העלה כי בתקופה שבין נובמבר 2003 לנובמבר 2004 התקיימו בכנסת 3,766 דיונים. רק 57 מהדיונים (1.5%) נמצאו רלוונטיים למחקר. בתוך 57 הדיונים אותרו 94 'יחידות שיח רלוונטיות'.

תאריכי ההתדיינות

ניתוח שכיחות השיח הפרלמנטרי על פי תאריכי ההתדיינות וכותרת הדיון מאפשר מיפוי כרונולוגי של השיח. להלן הממצאים: בארבעה דיונים נמצאה שכיחות גבוהה יחסית של שיח פרלמנטרי בנושא הטלוויזיה המסחרית. בתאריך 24.11.2004 הייתה שכיחות הדיונים הגבוהה ביותר ועמדה על 14.9% (n=14). בתאריך זה הועלתה 'הצעה לסדר היום בנושא תחקיר חדשות ערוץ 2 על אודות מע"צ והתאבדותו של יצחק הרשקוביץ, זיכרונו לברכה, בעקבותיו'; שכיחות השיח בתאריך 8.11.2004 עמדה על 10.6% (n=10). בתאריך זה הועלתה 'הצעת חוק הקולנוע (הוראת שעה), התשס"ה-2004'; שכיחות השיח בתאריך 18.10.2004 עמדה על 9.6% (n=9). בתאריך זה הועלתה 'הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (תיקון – הארכת הזיכיון של הטלוויזיה הלימודית), התשס"ד-2004'; שכיחות הדיון בתאריך 15.11.2004 עמדה על 9.6% (n=9). בתאריך זה דנה הכנסת בנושא 'ייצוג קבוצות המיעוט ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו'. ניתוח הנתונים מראה כי למרות ההשתתפות הנמרצת של חברי הכנסת בדיון על תחקיר חדשות ערוץ 2 על מע"צ ועל התאבדותו של יצחק הרשקוביץ (n=14), נושאי הדיון שעניינם מסגרות החוק והמכרז לערוץ 2 (n=28) בולטים יותר פי שניים (ב-200% יותר).

חברי הכנסת המתדיינים

ניתוח שכיחות השתתפותם של חברי הכנסת בשיח הפרלמנטרי על פי שמות המשתתפים בדיון מאפשר מיפוי שמי של השיח. להלן הממצאים: שר התקשורת, אהוד אולמרט, התבטא במידה הרבה ביותר בנושא, בשיעור של 13.8% (n=13), חבר כנסת רוני בר און התבטא במידה רבה יחסית בנושא, בשיעור של 8.5% (n=8), חברי הכנסת ישראל אייכלר, גדעון עזרא, ראובן ריבלין ועבד אלמאלכ התבטאו במידה שווה בנושא, בשיעור של 5.3% (n=5). כל שאר חברי הכנסת התבטאו בין פעם אחת לשלוש פעמים בנושא.

פרופיל המשתתפים בשיח

מגדר – להלן פרופיל המשתתפים בשיח הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות המגדר של המשתתפים: שכיחות השתתפותם של גברים בשיח הייתה גבוהה יותר ($n=88, p=94\%$), משכיחות השתתפותן של נשים בשיח ($n=5, p=5.3\%$).

מעמד הדובר – להלן פרופיל המשתתפים בשיח הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות המופע של מעמד הדובר: שכיחות ההשתתפות של חבר כנסת במעמד של חבר כנסת הייתה הגבוהה ביותר, בשיעור של 64.9% ($n=61$). שכיחות ההשתתפות של חבר כנסת במעמד של שר התקשורת הייתה בשיעור של 14.9% ($n=14$). שכיחות ההשתתפות של חבר כנסת במעמד של שר הייתה בשיעור של 8.5% ($n=8$). שכיחות ההשתתפות של חבר כנסת במעמד של יושב ראש הכנסת (לשעבר שר תקשורת) הייתה בשיעור של 5.3% ($n=5$). שכיחות ההשתתפות של חבר כנסת במעמד של יושב ראש ועדה הייתה בשיעור של 4.3% ($n=4$) ושל חבר כנסת במעמד סגני שרים בשיעור של 2.1% ($n=2$).

שייכות מפלגתית – להלן פרופיל ההשתתפות בשיח הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות השתייכותם המפלגתית של המשתתפים: שכיחות ההשתתפות של חברי כנסת מהליכוד הייתה הגבוהה ביותר, בשיעור של 44.7% ($n=42$). אחריה נמצאו חברי כנסת מש"ס, בשיעור של 9.6% ($n=9$), חברי כנסת מהאיחוד הלאומי, בשיעור של 7.4% ($n=7$), חברי כנסת מהרשימה הערבית המאוחדת, בשיעור של 7.4% ($n=7$) וחברי כנסת ממפלגת שינוי, בשיעור של 7.4% ($n=7$). אחריהם חברי כנסת מיהדות התורה, בשיעור של 6.4% ($n=6$), חברי כנסת מהברית הלאומית הדמוקרטית, בשיעור של 4.3% ($n=4$), חברי כנסת מחד"ש-תע"ל, בשיעור של 4.3% ($n=4$), חברי כנסת מעבודה וממימד, בשיעור של 4.3% ($n=4$). את טבלת שכיחות ההשתתפות סוגרים חברי כנסת מיחד ומהבחירה הדמוקרטית, בשיעור של 2.1% ($n=2$) וחברי כנסת מהמפד"ל, בשיעור של 2.1% ($n=2$).

שייכות סיעתית – להלן פרופיל המשתתפים בשיח הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות השתייכותם הסיעתית: שכיחות ההשתתפות של חברי כנסת מסיעה שכיהנה בממשלה עומדת על 46.8% ($n=44$). שכיחות ההשתתפות של חברי כנסת מסיעה שהשתתפה באופוזיציה עומדת על 24.5% ($n=3$). שכיחות ההשתתפות של חברי כנסת מסיעה שכיהנה פרק זמן מסוים בממשלה (ולא פעלה במשך כל תקופה של כהונת הממשלה) עומדת על 20.2% ($n=19$). שכיחות ההשתתפות של חברי כנסת מסיעה שהשתתפה בקואליציה ללא שרים עומדת על 8.5% ($n=8$).

סיכום ניתוח פרופיל המשתתפים בשיח מאפשר לקבוע כי כרוניקת ההתנהלות של השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית מושפעת מאוד מתוכני שידור חדשתיים יוצאי דופן מתמקדת בעיקר בהיבטים החוקיים של הפעלת הטלוויזיה המסחרית ובמכרז החדש לערוץ 2. שר התקשורת דאז אהוד אולמרט וחבר הכנסת רוני בר און בלטו במיוחד. כמו כן מדובר בשיח 'גברי' בעיקרו, שהובילו משתתפים במעמד של חברי כנסת המשתייכים לקואליציה ובעיקר למפלגת הליכוד.

פרופיל הדיון

הקשר הדיון – להלן פרופיל הדיון הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות המופע של הקשרי הדיון: 42 יחידות שיח הופיעו בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' (44.7%); 22 יחידות שיח הופיעו בהקשר של 'ערוץ 2' (23.4%); 20 יחידות שיח הופיעו בהקשר של 'מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' (21.3%); שבע יחידות שיח הופיעו בהקשר של 'ערוץ 2 וערוץ 10' (7.4%); שלוש יחידות שיח הופיעו בהקשר של 'ערוץ 10' (3.2%).

סוג הדיון – להלן פרופיל הדיון הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות המופע של סוג הדיון: השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית התנהל ברובו בדיונים על הצעות חוק (n=43, p=45.5%), לאחר מכן בשאלות ותשובות (n=24, p=25.2%), דיונים על הצעות לסדר יום (n=21, p=22.3%), דיונים כלליים (n=3, p=3.2%), כנס מיוחד (n=2, p=2.1%) והודעת יושב ראש ועדה (n=1, p=1.1%).

עיקר הדיון – להלן פרופיל הדיון הפרלמנטרי על פי התפלגות שכיחות המופע של עיקר הדיון: ברוב המקרים (n=6, p=71.3%) הייתה הטלוויזיה המסחרית נושא הדיון העיקרי. ב-9.6% מהמקרים (n=9) התקיים דיון בנושא, וב-19.1% מהמקרים (n=18) אוזכרה הטלוויזיה המסחרית בדרך שולית במהלך הדיון.

תחום ההסדרה – להלן פרופיל הדיון הפרלמנטרי על פי התפלגות השכיחות של תחומי ההסדרה: השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית התנהל ברובו בדיונים שעיקרם הסדרה חוקית של פעילות הערוץ (n=38, p=40.4%). לאחר מכן בהסדרה חברתית/תרבותית (n=31, p=33%), הסדרה ניהולית (n=20, p=21.3%) ורק לבסוף הסדרה כלכלית (n=5, p=5.3%).

סיכום ניתוח פרופיל הדיון מאפשר לקבוע שהשיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית התנהל פעמים רבות יותר בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' ו'מועצת הרשות' מאשר בהקשר של 'ערוץ

2 ו/או ערוץ 10', בייחוד בדיונים על הצעות חוק שעיקרן ההסדרה החוקית של פעילות הטלוויזיה המסחרית.

העמדה המובעת בשיח

ניתוח שכיחות העמדה המובעת בשיח הפרלמנטרי מאפשר לאתר את הדומיננטיות של התמיכה/ביקורת ברגולציה התקשורתית. הממצאים מעידים על כך ששכיחות ביטוי ביקורת כלפי הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית היה בשיעור של 46.8% (n=44); שכיחות ביטוי של עמדה ניטרלית כלפי הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית היה בשיעור של 11.7% (n=11); שכיחות ביטוי עמדה תומכת ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית היה בשיעור של 41.5% (n=39). המסקנה היא כי השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית הוא שיח ביקורתי בעיקרו (n=44, p=46.8%) אולם טמון בו גם יסוד תומך חזק (n=39, p=41.5%).

ניתוח העמדה המובעת בשיח על פי פרופיל המשתתפים בו ניתוח העמדה המובעת בשיח על פי פרופיל המשתתפים בו נעשה באמצעות ניתוח שכיחות דו-ממדית למשתנה 'עמדה' ולרכיבי המשתנה 'פרופיל המשתתפים בשיח'. להלן ממצאי הניתוח:

מגדר – הן את שיח התמיכה ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית והן את שיח הביקורת נגדה הובילו גברים. אולם תרומתם של הגברים לשיח הביקורת (97.7%) גבוהה פי 1.1 מתרומתם לשיח התמיכה (89.7%).

מעמד – את השיח הפרלמנטרי התומך ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית הובילו חברי הכנסת, בשיעור של 53.8% (n=21), אחריהם שר התקשורת, בשיעור של 20.5% (n=8), שר שעיסוקו איננו תקשורתי, בשיעור של 15.4% (n=6), יושב ראש ועדה, בשיעור של 5.1% (n=2) ולבסוף סגן שר, בשיעור של 2.6% (n=1) ויושב ראש הכנסת, בשיעור של 2.6% (n=1). גם את השיח הפרלמנטרי המבקך את הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית הובילו חברי הכנסת, בשיעור של 88.6% (n=39), אחריהם שר התקשורת, בשיעור של 6.8% (n=3) ולבסוף שר שעיסוקו איננו תקשורתי, בשיעור של 2.3% (n=1) וסגן שר, בשיעור של 2.3% (n=1).

שייכות מפלגתית – הן את שיח התמיכה ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית והן את שיח הביקורת נגדה הובילו חברי מפלגת הליכוד. אולם תרומת חברי הליכוד לשיח התמיכה (66.7%) גבוהה יותר (פי 2.9) מתרומתם לשיח הביקורת.

שייכות סיעתית – את השיח הפרלמנטרי התומך ברגולציה של הטלוויזיה

המסחרית הובילו חברי סיעות שכיחנו בממשלה באופן מלא, בשיעור של 66.7% (n=26). את השיח הפרלמנטרי המבקר את הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית הובילו חברי סיעות שהשתתפו באופוזיציה, בשיעור של 36.4% (n=16).
 בוצע מבחן למתאם ספירמן לבדיקת מובהקות הקשר בין המשתנה 'עמדה' לבין רכיבי המשתנה 'פרופיל המשתתפים בשיח'. להלן לוח 1 המציג את ממצאי המבחן:

לוח 1: ממצאי מבחן ספירמן לבדיקת מובהקות הקשר בין המשתנה 'עמדה' ובין 'פרופיל המשתתפים בשיח'

Spearman's rho					
עמדה	סיעה	מפלגה	מעמד	מגדר	
.164	-.116	.137	.055	1.000	Correlation Coefficient
.058	.133	.093	.298	.	Sig. (1-tailed)
94	94	94	94	94	N
.325(**)	-.530(**)	.029	1.000	.055	Correlation Coefficient
.001	.000	.391	.	.298	Sig. (1-tailed)
94	94	94	94	94	N
.075	-.126	1.000	.029	.137	Correlation Coefficient
.238	.112	.	.391	.093	Sig. (1-tailed)
94	94	94	94	94	N
-.414(**)	1.000	-.126	-.530(**)	-.116	Correlation Coefficient
.000	.	.112	.000	.133	Sig. (1-tailed)
94	94	94	94	94	N
1.000	-.414(**)	.075	.325(**)	.164	Correlation Coefficient
.	.000	.238	.001	.058	Sig. (1-tailed)
94	94	94	94	94	N

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed)

תוצאות מבחן ספירמן מצביעות על קשר חיובי מובהק בין מעמד הדובר לבין העמדה שהביע, וקשר שלילי מובהק בין שייכותו הסיעתית של הדובר לבין עמדתו.

שיח הרגולציה הביקורתי הוא שיח גברי בעיקרו, של חברי כנסת אשר ביקרו יותר מאשר תמכו ברגולציה ושהשתייכו לסיעות שהשתתפו באופוזיציה. כמו כן, הממצאים מראים שככל שהשייכות הסיעתית של הדובר מרוחקת יותר משולחן הממשלה, כן תגבר ביקורתו של הדובר על הרגולציה בטלוויזיה המסחרית. עוד עולה מהממצאים כי שיח הרגולציה התומך הוא שיח גברי במהותו, שנתמך בעיקר על ידי חברי כנסת המשתייכים לסיעות שכיהנו בממשלה באופן מלא או חלקי. כמו כן, אפשר לקבוע שככל שהמעמד של הדובר גבוה יותר, כן תגבר תמיכתו ברגולציה של הטלוויזיה.

ניתוח העמדה המובעת בשיח על פי פרופיל הדיון

ניתוח העמדה המובעת בשיח על פי פרופיל הדיון נעשה באמצעות ניתוח שכיחות דו־ממדית למשתנה 'עמדה' ולרכיבי המשתנה 'פרופיל הדיון'. להלן ממצאי הניתוח:

הקשר הדיון – הן שיח התמיכה והן שיח הביקורת על הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית הוצגו בעיקר בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו'. אולם תרומת ההקשר של 'הרשות השנייה' לשיח התמיכה גבוהה יותר (פי 1.1) מתרומת ההקשר לשיח הביקורת (22.7% מיחידות השיח תומכות לעומת 66.7% מיחידות השיח שהן ביקורתיות). מעניין לציין כי שיח התמיכה שהוצג בהקשר של 'מועצת הרשות השנייה' גדול יותר (פי 2.4) משיח הביקורת שהוצג בהקשר של 'המועצה' (33.3% מיחידות שיח התמיכה נתרמו במהלך דיונים בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' בעוד 13.6% מיחידות שיח הביקורת נתרמו מדיונים בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו'). סוג הדיון – דיונים של הצעות חוק תרמו במידה הרבה ביותר הן לשיח התמיכה ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית (61.5%) והן לשיח הביקורת (36.4%) על הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית. אולם תרומתם של דיונים של הצעות החוק לשיח התמיכה גבוהה יותר באופן יחסי מתרומתם לשיח הביקורת (פי 1.7 יותר).

מרכזיות הדיון – דיונים שעיקרם הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית נתרמו במידה הרבה ביותר הן לשיח התמיכה ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית (69.2%) והן לשיח הביקורת (79.5%) על הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית. עם זאת, תרומתם של דיונים של הצעות החוק לשיח הביקורת גבוהה יותר מתמיכתם לשיח הביקורת (פי 1.1 יותר).

תחום ההסדרה – דיוני הסדרה חברתית ודיוני הסדרה חוקתית תורמים במידה שווה לשיח התמיכה ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית (41%). דיוני ההסדרה החוקתית תורמים במידה הרבה ביותר לשיח הביקורת על הרגולציה

של הטלוויזיה המסחרית (36.4%). עם זאת, תרומתם של דיוני הצעות הסדרה חוקתית לשיח התמיכה גבוהה יותר מתרומתם לשיח הביקורת (פי 1.1 יותר). בוצע מבחן למתאם ספירמן לבדיקת מובהקות הקשר בין המשתנה 'עמדה' לבין רכיבי המשתנה 'פרופיל הדיון'. להלן לוח 2 המציג את ממצאי המבחן:

לוח 2: ממצאי מבחן ספירמן לבדיקת מובהקות הקשר בין המשתנה 'עמדה' ובין 'פרופיל הדיון'

עמדה	תחום	מרכזיות	הקשר	סוג	Spearman's rho	
.083	-.263(*)	-.091	-.073	1.000	Correlation Coefficient	סוג
					Sig. (1-tailed)	
					N	
.429	.010	.381	.483	.		
94	94	94	94	94		
-.281(**)	-.144	.065	1.000	-.073	Correlation Coefficient	הקשר
					Sig. (1-tailed)	
					N	
.006	.167	.533	.	.483		
94	94	94	94	94		
.142	.028	1.000	.065	-.091	Correlation Coefficient	מרכזיות
					Sig. (1-tailed)	
					N	
.172	.792	.	.533	.381		
94	94	94	94	94		
-.054	1.000	.028	-.144	-.263(*)	Correlation Coefficient	תחום
					Sig. (1-tailed)	
					N	
.606	.	.792	.167	.010		
94	94	94	94	94		
1.000	-.054	.142	-.281(**)	.083	Correlation Coefficient	עמדה
					Sig. (1-tailed)	
					N	
.	.606	.172	.006	.429		
94	94	94	94	94		

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

תוצאות מבחן ספירמן מצביעות על קשר שלילי מובהק בין הקשר הדיון לבין העמדה שהובעה בדיון. שיח הביקורת על הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית נעשה בעיקר בהקשר

של ביקורת על 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' בדיונים של הצעות חוק, שעיקרם רגולציה של הטלוויזיה המסחרית המדגישה את נושא ההסדרה החוקתית של הטלוויזיה המסחרית.

כמו כן, ניתן לקבוע כי שיח הרגולציה התומך נעשה בעיקר בהקשר של 'הרשות השנייה' ושל 'מועצת הרשות' בדיוני הצעות חוק, שעיקרם רגולציה המדגישה את ההסדרה החוקתית ואת ההסדרה החברתית. אפשר לראות כי קיים דמיון רב בין מאפייני פרופיל הדיון של העמדה הביקורתית לבין מאפייני פרופיל הדיון של העמדה התומכת ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית.

סיכום

מחקר זה התמקד בחקר השיח הפוליטי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית. באופן מסורתי, מחקרים שעסקו בלימוד השיח הביורוקרטי-אדמיניסטרטיבי התעניינו יותר ביסודות הפונקציונליים החיוביים של שיח זה ובנטייתו להראות ניתוח של מטרות וסיבות לביורוקרטיה. ייחודו של המחקר הנוכחי הוא בראיית היסודות הביקורתיים של הסדרת השידורים והפיקוח בה בשעה שהוא מוסף להצדיק את הצורך ברגולציה של הטלוויזיה המסחרית.

מן הממצאים עלה כי כרוניקת ההתנהלות של השיח הפרלמנטרי בנושא הרגולציה של הטלוויזיה המסחרית מושפעת מאוד מתוכני שידור חדשותיים יוצאי דופן, אך מתמקדת בעיקר בהיבטים החוקיים של הפעלת הטלוויזיה המסחרית ובמרכז לערוץ 2. את השיח, שעוצב כשיח גברי, הובילו חברי כנסת המשתייכים לקואליציה, בעיקר למפלגת הליכוד. חברי כנסת אלו התעניינו הרבה יותר בהקשר של 'הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו' וב'מועצת הרשות' מאשר בהקשר של 'ערוץ 2' או 'ערוץ 10', ובייחוד בדיונים על הצעות חוק שעיקר תוכנם היה ההסדרה החוקתית של פעילות הטלוויזיה המסחרית. עוד התברר כי לא נמצאו די תימוכין להשערת המחקר כי מתקיימת פעילות פרלמנטרית ענפה, המכרסמת במקורות הלגיטימציה של הרגולציה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ושל שידורי ערוץ 2. אמנם עלה כי השיח הפרלמנטרי בנושא הוא שיח ביקורתי בעיקרו אולם טמון בו גם יסוד תומך חזק. הקולות הביקורתיים בשיח נשמעו מכיוון סיעות האופוזיציה, אשר נטו במיוחד לבקר את הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו במהלך דיונים של הצעות חוק העוסקות בנושא ההסדרה החוקתית של הטלוויזיה המסחרית. לעומת זאת, חברי כנסת המשתייכים לסיעות שכיהנו בממשלה נטו לתמוך ברגולציה ובהצעות חוק העוסקות בנושא ההסדרה החוקתית והחברתית של הטלוויזיה המסחרית.

הערות

1 רגולציה פירושה הסדרת יחסי החליפין בחברה על ידי סמכות שלטונית ביצועית, שבאמצעות תקנות, הנחיות, הוראות או צווים מנהליים דורשת, מאשרת, מונעת או אוסרת פעילות או התנהגות של הפרט ו/או של ארגונים בחברה. הרשות להגבלים עסקיים, המפקח על הבנקים, הממונה על הביטוח ושוק ההון, הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, מועצת הכבלים והלוויין, מנהל מקרקעי ישראל והרשות לשירותים ציבוריים הן כולן רשויות רגולטוריות, שקיבלו הסמכה חוקית להסדיר את תחומי הפעילות של ענף מסוים (ארבל-גנץ, 2003).

רשימת המקורות

ארבל-גנץ, א. 2003. מחקר מדיניות 37 – רגולציה הרשות המפקחת. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

- Bazon, D.L. 1982. 'The first amendment and the "new media" – New directions in regulating telecommunication', In D.L. Brenner & W.L. Rivers (Eds.), *Free but regulated, conflicting traditions in media law*. USA: The Iowa State University Press: 52–64.
- Brenner, D.L., & Rivers, W.L. 1982. 'Mass media law: An overview', In D.L. Brenner & W.L. Rivers (Eds.), *Free but regulated, conflicting traditions in media law*. USA: The Iowa State University Press: 3–12.
- Cohen, J., & Gleason, T. 1990. *Social research in communication and law*. London: Sage Publications.
- Hoffmann-Riem, W. 1996. 'Germany: The regulation of broadcasting', In M. Raboy (Ed.), *Public Broadcasting for the 21st Century*. London: University of Luton Press: 64–86.
- Ithiel de Sola, P. 1983. *Technologies of freedom*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Laqueur, W. 1984. 'Foreign news coverage: From bad to worse', In J. Landau (Ed.), *The media freedom or responsibility*. Jerusalem: B.A.L. Mass Communications.
- Lepsius, M.R. 1994. 'Beyond the nation-state: The multinational state as the model for the European Community', In J.A. Hall (Ed.), *The State: Critical concepts*. London: Routledge: 564–579.

- Melucci, A. 1996. *Challenging codes*. Cambridge: University Press.
- Owen, B. 1982. 'Radio and television', In D.L. Brenner & W.L. Rivers (Eds.), *Free but regulated, conflicting traditions in media law*. USA: The Iowa State University Press: 35–51.
- Reich, R.B. 1994. 'Who is "Us"?', In J.A. Hall (Ed.), *The State: Critical concepts*. London: Routledge: 553–563.
- Schudson, M. 1997. 'Sending a political message: Lessons from the American 1790', *Media, Culture & Society* 19 (3): 311–330.
- Siune, K., McQuail, D., & Truetzschler, W. 1992. 'From structure to dynamics', In K. Siune & W. Truetzschler (Eds.), *Dynamics of Media Politics*. London: Sage: 1–7.
- Strange, S. 1994. 'Supernational and the state', In J.A. Hall (Ed.), *The State: Critical concepts*. London: Routledge: 539–552.